

Brussels Studies

La revue scientifique pour les recherches sur Bruxelles
/ Het wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over
Brussel / The Journal of Research on Brussels
Fact Sheets | 2020

Toegangsmodaliteiten en publiek van de Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

*Modalités d'accès et public des milieux d'accueil francophones de la petite
enfance en Région de Bruxelles-Capitale*

*French-speaking childcare centres in the Brussels-Capital Region: access and
users*

**Perrine Humblet, Emmanuelle Robert, Philippe Huynen, Gaëlle Amerijckx,
Stéphane Aujean et Benjamin Wayens**

Traducteur : Annelies Verbiest (AV Translations)

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/brussels/5217>

DOI : 10.4000/brussels.5217

ISSN : 2031-0293

Éditeur

Université Saint-Louis Bruxelles

Référence électronique

Perrine Humblet, Emmanuelle Robert, Philippe Huynen, Gaëlle Amerijckx, Stéphane Aujean et Benjamin Wayens, « Toegangsmodaliteiten en publiek van de Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest », *Brussels Studies* [Online], Fact Sheets, nr 151, Online op 06 décembre 2020, geraadpleegd op 16 décembre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/brussels/5217> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/brussels.5217>

Ce document a été généré automatiquement le 16 décembre 2020.

Licence CC BY

Toegangsmodaliteiten en publiek van de Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Modalités d'accès et public des milieux d'accueil francophones de la petite enfance en Région de Bruxelles-Capitale

French-speaking childcare centres in the Brussels-Capital Region: access and users

Perrine Humblet, Emmanuelle Robert, Philippe Huynen, Gaëlle Amerijckx, Stéphane Aujean et Benjamin Wayens

Traduction : Annelies Verbiest (AV Translations)

NOTE DE L'AUTEUR

De enquête waarop deze factsheet gebaseerd is, werd gefinancierd en in goede banen geleid door het Observatorium van het Kind (*Observatoire de l'enfant*) van de Franse Gemeenschapscommissie. Aanvullende resultaten zijn te vinden in nummer 39 van het tijdschrift van het Observatorium van het Kind, *Grandir à Bruxelles* (<https://www.grandirabruxelles.be/>).

- ¹ Gezien het jaarlijks toenemende aantal geboortes (16 635 in 2019) en de sterk uiteenlopende sociaal-economische situaties en carrièrepaden zetten de demografie en sociologie van de Brusselaars de kinderopvangsystemen onder druk. Toegankelijkheid is een basisprincipe om een kwaliteitsvol kinderopvangsysteem¹ te organiseren. Het Brussels Gewest kampt met een capaciteitstekort: gemiddeld zijn er vier opvangplaatsen per tien kinderen. Bovendien zijn die plaatsen zeer ongelijk verdeeld [Humblet *et al.*, 2015]. De toegankelijkheid hangt echter ook af van de diversiteit van de diensten, de toegangscriteria, de inschrijvingsprocedures, de organisatie van het eerste contact en de aanpassing van de diensten aan de behoeften van de bevolking.

- 2 Op verzoek van het Observatorium van het Kind werd een enquête² afgenomen bij naar de Franstalige kinderopvang in Brussel om te achterhalen wat de inschrijvingsmodaliteiten zijn voor kinderen jonger dan drie jaar en om de sociale en demografische kenmerken te beschrijven van de gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang.
- 3 De enquête vond plaats tussen juli en oktober 2018 met de steun van het Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE).
- 4 De vragenlijst bestond uit twee delen: het ene deel ging in op de kenmerken van de kinderopvangdiensten, vooral met betrekking tot de inschrijving, het andere deel op de sociaal-demografische kenmerken van elk kind dat in juni 2018 bij een kinderopvangdienst ingeschreven was. De enquête werd verstuurd naar alle structuren die vergund zijn door het ONE.
- 5 In totaal hebben 152 van de 377 gecontacteerde kinderopvangdiensten deelgenomen aan de enquête (responspercentage van 40,6 %) en 116 diensten hebben de twee delen gelijktijdig ingevuld, zodat de sociaal-demografische gegevens van 4 233 kinderen konden worden verzameld. De gegevens over de diensten werden gewogen op basis van de verdeling van de kinderopvang in het Gewest (volgens het type dienst, het gesubsidieerde karakter en de gemeente). De weging werd ook toegepast op de steekproef van kinderen die wordt gekoppeld aan de gebruikte kinderopvang.
- 6 Toen de enquête werd afgenomen, bestonden er verschillende soorten diensten die al dan niet worden gesubsidieerd door het ONE (tabel 1). Momenteel wordt een hervorming doorgevoerd, die in 2019 werd goedgekeurd.

Tabel 1. Typologie van de Franstalige kinderopvang die werd gehanteerd in het kader van de enquête

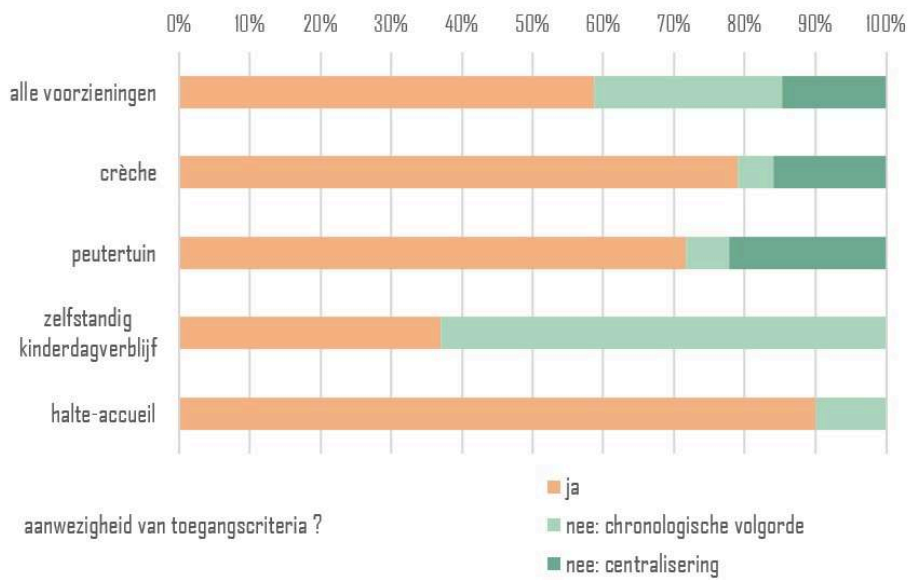
	Gesubsidieerd door het ONE	Niet gesubsidieerd door het ONE
Groepsopvang	Crèche Peutertuin (<i>Prégardiennat</i>) Kinderdagverblijf	Zelfstandig kinderdagverblijf (<i>Maison d'enfant</i>) Halte-accueil
Gezinsopvang	Dienst voor erkende onthaalouders	Zelfstandige onthaalouders

- 7 Deze *factsheet* stelt de belangrijkste resultaten voor van de enquête bij Franstalige kinderopvang in Brussel en bespreekt achtereenvolgens de inschrijvingsmodaliteiten en -criteria, de organisatie van de instap en van de eerste opvangdagen, de kenmerken van het publiek en de financiële bijdrage van de ouders.

1. Inschrijvingsmodaliteiten en -criteria

- 8 De meeste Franstalige kinderopvang komen tussen in de selectie van de aanvragen voor hun dienst. Voor een aantal crèches en peutersuinen is de inschrijving echter volledig gecentraliseerd, vaak op gemeentelijk niveau.

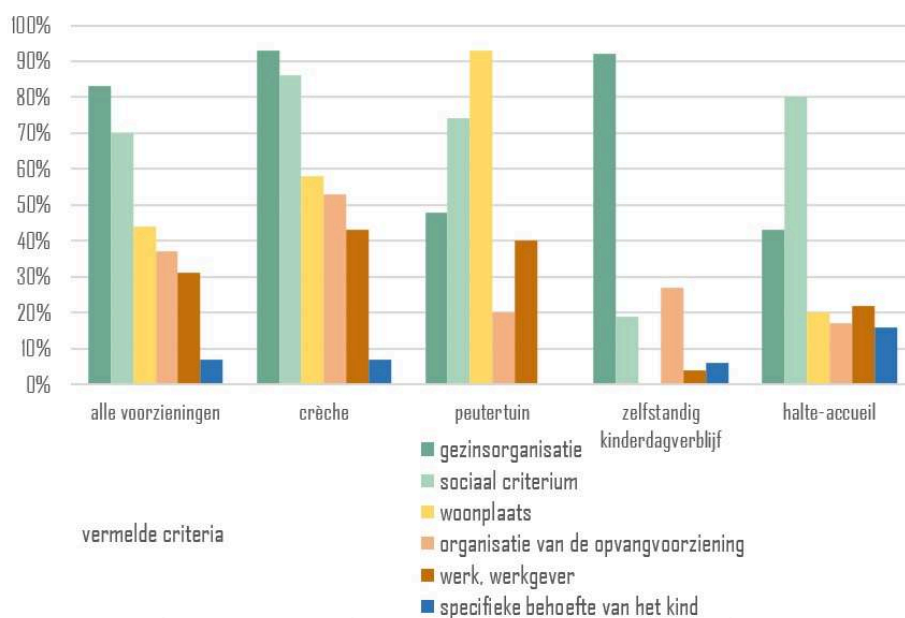
Figuur 1. Inschrijvingsmodaliteiten voor Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

- 9 63 % van de zelfstandige kinderdagverblijven (figuur 1) houdt uitsluitend rekening met de chronologische volgorde van de inschrijvingen.
- 10 Bij de diensten die niet afhangen van een gecentraliseerd beheer en die niet uitsluitend de chronologische volgorde hanteren, worden gemiddeld vijf criteria genoemd van de twintig criteria die in de vragenlijst worden aangereikt (zonder de vraag om ze te rangschikken). De vermelde criteriologie is beperkter bij de zelfstandige kinderdagverblijven (gemiddelde van 2,2 criteria).
- 11 De criteria hebben betrekking op de gezinsorganisatie (broers of zussen, aansluiting bij een school), sociale redenen (armoede, werkloosheid, alleenstaande ouder, noodopvang of opvang op bepaalde tijdstippen), de woonplaats, redenen die verband houden met de organisatie van de dienst (instap in groep, minimale aanwezigheidsduur), het werk van de ouders (werk van de ouders, bedrijfspersoneel) en tot slot specifieke behoeften waarmee rekening wordt gehouden³.

Figuur 2. Inschrijvingscriteria die werden genoemd in Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

2. Organisatie van de instap en van de eerste opvangdagen

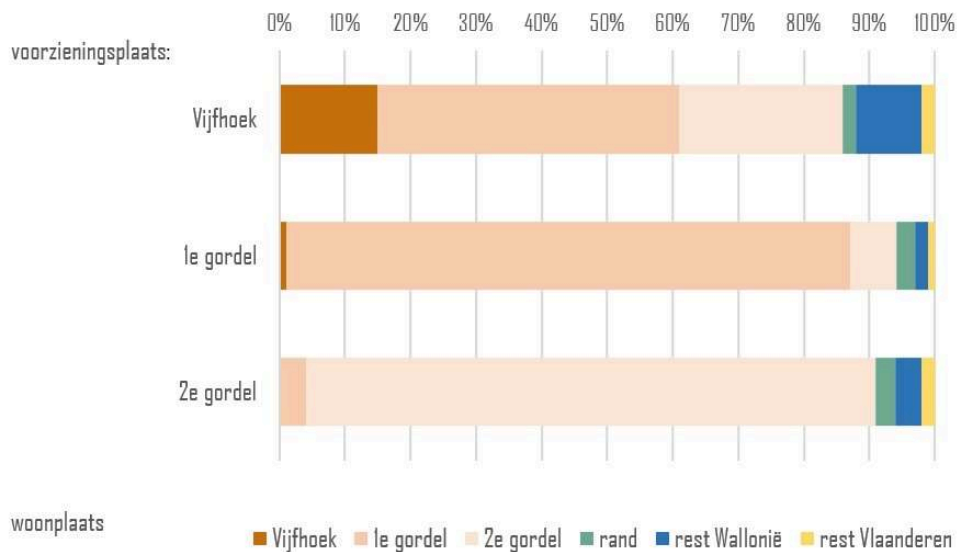
- 12 Doorgaans gebeurt de instap in de kinderopvang op individuele basis (79 %), en niet per groep kinderen. Bij 98 % van de zelfstandige kinderdagverblijven en 95 % van de haltes-accueil starten de kinderen op individuele basis. Dat percentage zakt echter naar 55 % bij de crèches, die vaker leefgroepen met kinderen van dezelfde leeftijd vormen.
- 13 De instap in de kinderopvang wordt voorafgegaan door een gewenningsperiode⁴, die schommelt tussen gemiddeld iets minder dan vier dagen bij de haltes-accueil en één tot twee weken bij de crèches. Een derde van de respondenten gaf echter spontaan aan dat deze duur flexibel kon worden afgestemd op het kind, vooral in zelfstandige kinderdagverblijven en haltes-accueil.
- 14 Bij vier op de vijf diensten kunnen kinderen op ieder ogenblik van het jaar starten in de kinderopvang. Bij de crèches zien we dat een hoger percentage (37 %) van de kinderen start op “specifieke instapmomenten” na schoolvakanties. Deze werkwijze, die verband houdt met de instap in groep, kan als gevolg hebben dat de toegang tot het crèche afhangt van de geboortedatum van het kind, dat op het juiste moment de juiste leeftijd moet hebben, anders kan het niet worden aanvaard. Wellicht heeft dat een impact op de samenstelling van de crèches.
- 15 De gemiddelde instapleeftijd bij crèches en zelfstandige kinderdagverblijven is 6,6 maanden en 7,9 maanden, maar respectievelijk 20 % en 23 % van de kinderen waren nog geen vier maanden oud toen ze startten in de kinderopvang. De gemiddelde instapleeftijd ligt hoger bij de haltes-accueil (11,9 maanden), die zich kenmerken door een toenemend aantal startende kinderen volgens de leeftijd van de kinderen, met een maximum tussen 13 en 24 maanden (38 % van de startende kinderen). De leeftijd van de

kinderen die in de peuterschool starten, verschilt omwille van de regelgeving (minstens 18 maanden).

3. Publiek van de kinderopvang

- 16 Vaak worden de kinderopvang gekozen – voor zover dat mogelijk is – in de buurt van de woning van de ouders. Deze logica kan worden versterkt door toegangscriteria die deze nabijheid als voorwaarde opnemen. We zien dus een sterke overeenstemming tussen het woongebied van het kind (op basis van de postcode) en het vestigingsgebied van de diensten die gelegen zijn in de eerste en tweede gordel. In de Vijfhoek, waar duidelijk opvanglogica's aanwezig zijn die verband houden met de plaats van tewerkstelling, dekken de diensten daarentegen een uitgestrekter gebied, met bijna 40 % van de kinderen die afkomstig zijn uit de Brusselse tweede gordel, de rand⁵ of nog dieper in Wallonië en Vlaanderen.

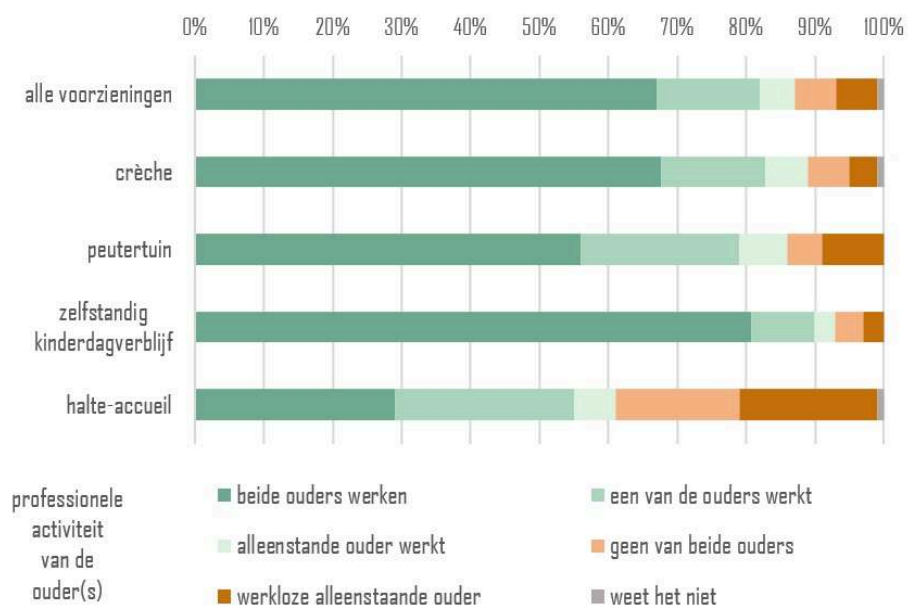
Figuur 3. Woongebied van het kind volgens het vestigingsgebied van de Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

- 17 Het grootste deel van de kinderen die ingeschreven zijn in de Franstalige diensten in Brussel, woont samen met beide ouders (86 %). Maar dat percentage ligt aanzienlijk lager bij de haltes-accueil (69 %).
- 18 De Franstalige kinderopvang in Brussel vangen kinderen op die voor het grootste deel (87 %) in een beroepsmatig actief gezin wonen: bij 67 % van hen werken beide ouders, bij 15 % van hen werkt een van beide ouders en bij 5 % werkt de alleenstaande ouder. Of dit voltijds of deeltijds is, wordt niet verduidelijkt.
- 19 De percentages verschillen volgens het type dienst. De haltes-accueil vertonen een specifiek profiel (figuur 4).

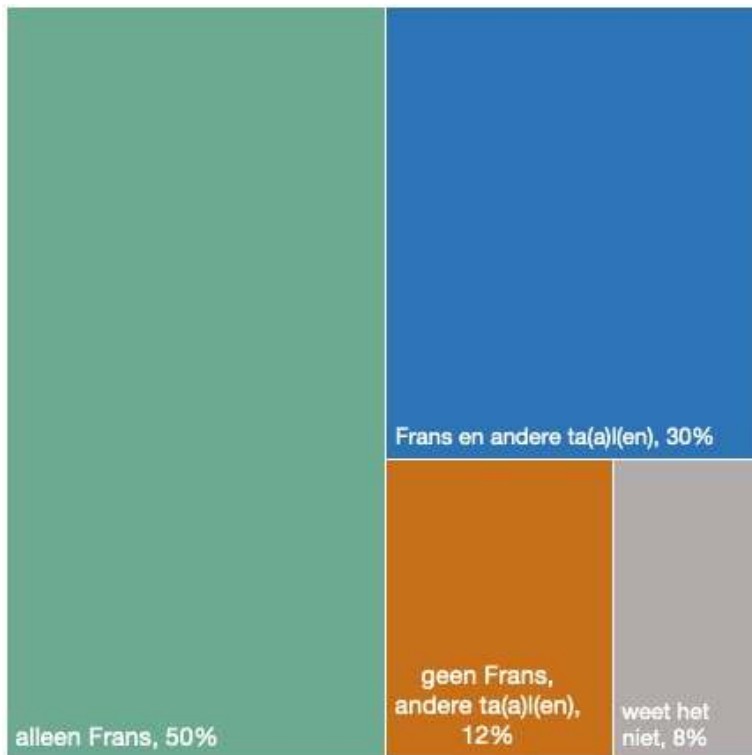
Figuur 4. Beroepsactiviteit in het gezin van de kinderen die worden opgevangen in Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

- 20 Voor de overgrote meerderheid van de kinderen (88 %) houdt de opvangdienst er geen rekening mee dat er een “specifieke behoefte”⁶ is bij de opvang. Dit aandeel wisselt amper tussen de verschillende soorten structuren.
- 21 Met name de taal die wordt gehanteerd in de gezinscontext van de kinderen kan een teken zijn van bijzondere behoeften. De gezinscontext is eentalig (Frans) voor 50 % van de kinderen en meertalig voor 42 % van de kinderen (de overige 8 % heeft geen antwoord opgegeven). De resultaten voor de haltes-accueil zijn verschillend, met slechts een op de vier kinderen dat thuis enkel Frans spreekt (27 %).

Figuur 5. Talen gehanteerd in de gezinscontext van de kinderen die worden opgevangen in Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

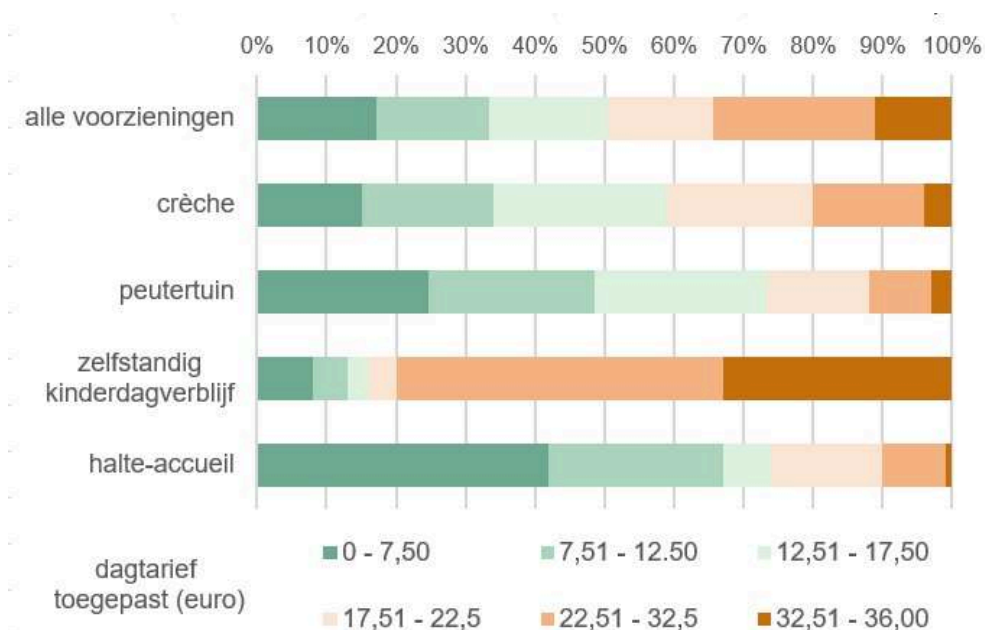

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

4. Financiële bijdrage van de ouders

- 22 Alle categorieën van diensten, al dan niet gesubsidieerd, ontvangen financieringen van de overheid, privéinstellingen, de gemeenten, Actiris, het Europees Sociaal Fonds maar ook van bedrijven en vzw's. Deze financiering wordt aangevuld met een bijdrage van de ouders.
- 23 Er worden verschillende barema's toegepast voor deze bijdrage van de ouders – een combinatie van de kenmerken van de kinderopvang en die van de ouders. Het barema dat wordt toegepast in de crèches en peuterspeelruimtes die hoofdzakelijk door het ONE worden gesubsidieerd, houdt rekening met het netto-inkomen van het gezin. Bij de zelfstandige kinderdagverblijven en haltes-accueil liggen de barema's daarentegen vast en verschillen zij van de ene kinderopvang tot de andere.
- 24 De gemiddelde dagprijs voor kinderopvang in alle Franstalige opvangdiensten in het Gewest bedraagt 18,70 euro (mediane prijs van 17,60 euro). De laagste bedragen zien we bij de haltes-accueil (gemiddelde van 11,40 euro en mediaan van 9,00 euro) en de hoogste bij de zelfstandige kinderdagverblijven (gemiddelde van 27,80 euro en mediaan van 30,00 euro). Bij de zelfstandige kinderdagverblijven wordt het gemiddelde verlaagd doordat enkele kinderopvang deelnemen aan een sociaal project.
- 25 Uit figuur 6 blijkt duidelijk het bijzonder specifieke karakter van de haltes-accueil met hun sociaal project.

Figuur 6. Dagprijs voor kinderopvang volgens het type Franstalige kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Robert en Godin [2019], Huynen [2020]

* Het maximumbedrag van 36,00 euro per dag stemt overeen met de laatste schijf van het ONE-barema, maar bij de zelfstandige kinderdagverblijven bedraagt de laatste schijf in werkelijkheid 32,51 euro - 75,00 euro.

Besluit

- 26 Aangezien de sector van de kinderopvang niet zoveel opvangplaatsen organiseert als de bevolking verwacht, blijken inschrijvingscriteria noodzakelijk te zijn. Deze uiteenlopende en soms ingewikkelde criteria hebben een impact op het primaire toegankelijkheidsniveau van de dienst. Bij de “klassieke” kinderopvang – crèches, peutertuinen en zelfstandige kinderdagverblijven – zijn de beroepsmatig actieve tweeoudergezinnen in de meerderheid en heeft het criterium “gemeente van de woonplaats” duidelijk een geografische impact op de selectie van de kinderen. De crèches verschillen van de zelfstandige kinderdagverblijven door de dagprijs en dus het sociaal-economische niveau van de gezinnen. De crèches vallen op qua financiële bijdrage, maar ook door andere indicatoren die wijzen op het specifieke publiek van gezinnen met acutere sociale behoeften.
- 27 Bij het ONE is een hervorming aan de gang, die gericht is op zowel de kwaliteit als de toegankelijkheid van de kinderopvang. De weg is nog lang, maar een eerste reeks bakens is uitgezet om de ongelijkheden op het vlak van onderwijs te verkleinen. De gegevens in deze *factsheet* zullen niet alleen helpen om rekening te houden met de Brusselse realiteit, maar benadrukken ook het belang om verdere inspanningen te leveren voor het verbeteren van de dekkingsgraad (creëren van extra opvangplaatsen) door de andere factoren te analyseren die van invloed zijn op de toegankelijkheid van kinderopvang en de diversiteit van hun publiek.

De auteurs willen de kinderopvang oprecht bedanken om de tijd te hebben genomen voor het invullen van de enquête waarvan ze in de factsheet de resultaten voorstellen.

BIBLIOGRAPHIE

HUMBLET, P., AMERIJCKX, G., AUJEAN, S., DEGUERRY, M., VANDENBROECK, M. en WAYENS, B., Jonge kinderen in Brussel: van een institutionele logica naar een systemische visie. In: *Brussels Studies*, Synthesenota's, nr. 91, 21/09/2015. Beschikbaar op het adres: <https://journals.openedition.org/brussels/1304>

HUYNEN, P., 2020, *Étude quantitative visant à décrire et à analyser le profil de la population fréquentant les milieux francophones d'accueil de l'enfant (0-3 ans) de la Région de Bruxelles-capitale II*. Spirit of data, 2020.

ROBERT, E. en GODIN, I., 2019, *Étude quantitative visant à décrire et à analyser le profil de la population fréquentant les milieux d'accueil de l'enfant (0-3 ans francophones de la Région de Bruxelles-Capitale)*. *Rapport d'activité*. 2019, École de Santé Publique, Université libre de Bruxelles.

NOTES

1. Richtlijn 92/241/EEG van de Raad van 31/03/1992 betreffende de kinderopvang.

Zie ook: <https://www.grandirabruxelles.be/index.php/77-2/>

2. ROBERT E. en GODIN I., 2019.

HUYNEN, P., 2020.

3. In de vragenlijst voor de diensten werd geen definitie gegeven van de term "specifieke behoefte".

4. "De gewenning bestaat uit een opeenvolging van ontmoetingen tussen het kind, het gezin van het kind en de opvangmedewerkers die het kind zullen opvangen in een nieuwe omgeving" (ONE, La familiarisation). De gewenning gebeurt in aanwezigheid van de ouder, voordat het kind effectief start in de kinderopvang.

5. De rand bestaat uit: Asse, Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Pieters-Leeuw, Sint-Genesius-Rode, Tervuren, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Oppem en Zaventem.

6. De vragenlijst voor de kinderen reikte de volgende modaliteiten aan: "geen specifieke behoefte", "sociale behoefte", "medische behoefte", "jeugdbijstand" en "overige".

RÉSUMÉS

Deze *factsheet* stelt de belangrijkste resultaten voor van een enquête die tussen juli en oktober 2018 werd afgenomen bij Franstalige kinderopvang in Brussel. De auteurs bespreken achtereenvolgens de inschrijvingsmodaliteiten en -criteria, de organisatie van de instap en van de eerste opvangdagen, de kenmerken van het publiek en de financiële bijdrage van de ouders.

Cette *fact sheet* reprends les principaux résultats d'une enquête réalisée, entre les mois de juillet et d'octobre 2018, auprès de milieux d'accueil de la petite enfance francophones à Bruxelles. Elle aborde successivement les modalités et critères d'inscription, l'organisation de l'entrée et des premiers jours d'accueil, les caractéristiques du public et la contribution financière des parents.

This fact sheet includes the main results of a survey of French-speaking childcare centres in Brussels between the months of July and October 2018. It deals with the registration procedures and criteria, the organisation of the first days of childcare, the characteristics of users and the financial contribution of parents.

INDEX

Thèmes : 4. santé – qualité de vie – inégalités sociales

Mots-clés : institutions, enseignement, jeunesse, inégalités sociales, santé, politiques sociales

Trefwoorden instellingen, onderwijs, jongeren, sociale ongelijkheden, gezondheid, sociaal beleid

Keywords : institutions, education, youth, social inequalities, health, social policies

AUTEURS

PERRINE HUMBLET

Perrine Humblet is doctor in de volksgezondheidswetenschappen en erehoogleraar aan de École de Santé Publique van de Université libre de Bruxelles. Ze voert onderzoek en expertises naar beleidsmaatregelen en programma's voor kinderopvang en naar de sociale determinanten van gezondheid. Ze werkt momenteel als experte bij het Observatorium van het Kind van de Franse Gemeenschapscommissie in Brussel en vroeger bij internationale organisaties (Europese Commissie, OESO en UNESCO).

phumblet[at]ulb.ac.be

EMMANUELLE ROBERT

Emmanuelle Robert is doctor in de volksgezondheidswetenschappen en onderzoekster aan de École de Santé Publique van de Université libre de Bruxelles. Haar belangrijkste onderzoeksgebieden hebben betrekking op epidemiologie in het kader van de gezondheid van moeder en kind (borstvoeding, vaccinatie van baby's ...).

emrobert[at]ulb.ac.be

PHILIPPE HUYNEN

Philippe Huynen is socioloog en heeft een gedegen opleiding in informatica gevolgd. Hij is al meer dan 35 jaar werkzaam in de onderzoekssector, zowel in een universiteitsomgeving

(UCLouvain en Université Saint-Louis) als privé (via zijn bedrijf Spirit of Data). Hij heeft zijn competenties in methodologie en kwantitatieve analyse al op heel diverse domeinen ingezet, zoals gezondheid, sociale huisvesting, de auto- en banksector, justitie en de mobiliteit in Brussel.
p.huynen[at]spirit-of-data.be

GAËLLE AMERIJCKX

Gaëlle Amerijckx is sociologe en doctor in de volksgezondheidswetenschappen. Als wetenschappelijk medewerkster van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad focust zij zich vooral op de evaluatie van het Brusselse overheidsbeleid met betrekking tot sociale en gezondheidsproblematieken. Haar vroegere onderzoekswerk aan de universiteit was toegespitst op de analyse van beleidsmaatregelen voor kinderen van 0 tot 12 jaar (op Brussels, Belgisch en Europees niveau) en op de welzijnsfactoren bij Brusselse kinderen (jonger dan 8 jaar) in samenhang met sociale en onderwijsinstellingen. Ze is ook als experte verbonden aan het Observatorium van het Kind van de Franse Gemeenschapscommissie.
gamerijckx[at]ccc.brussels

STÉPHANE AUJEAN

Stéphane Aujean is socioloog. Hij is eerstaanwezend a attaché bij de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar hij coördinator is bij het Observatorium van het Kind, een onderzoeks- en actieprogramma rond het kinderbeleid – en meer bepaald het opvangbeleid – in Brussel. Het Observatorium, dat zich vooral richt tot professionals en beleidsmensen, stelt hen kennis, diensten, informatie, eigen onderzoeksresultaten en aanbevelingen ter beschikking als steun bij discussies en debatten. Het Observatorium publiceert daarvoor het tijdschrift *Grandir à Bruxelles* (<http://www.grandirabruxelles.be>).
saujean[at]cocof.irisnet.be

BENJAMIN WAYENS

Benjamin Wayens is geograaf en coördineert het multidisciplinaire netwerk voor Brusselstudies (EBxl) van de Université libre de Bruxelles (ULB). Daarnaast is hij adjunct-hoofdredacteur van het tijdschrift *Brussels Studies*. Hij gaat erg breed in zijn onderzoek naar Brussel maar ontwikkelde niettemin een uitgebreide expertise in kwantitatieve stadsobservatie en de analyse van de logica's inzake de lokalisatie van activiteiten. Hij is docent Toegepaste Aardrijkskunde en Geomarketing en voert al 20 jaar onderzoek in dit domein, met de detailhandel en de schoolsystemen in Brussel en België als favoriete studiegebieden.
bwayens[at]ulb.ac.be